

vim, ki imajo rozge po 1–2 metra dolge. Preiskaval sem več bolnih trsov, na katerih so se znamenja filoksera pokazala, in tudi korenine našel otekle in pokvarjene, al našel sem le malo uši in tudi ne veliko jajčic. Vzrok temu je gotovo le to, da so vinogradi v tej dolini večkrat tako mokri, da so pod vodó.

Po skušnjah, katere so se za pokončavanje trtne uši na Francoskem naredile, najbolj uspešno pokazalo se je napeljevanje vode na vinograde, tako, da več časa pod vodo ostanejo. Uš pogine, in večkrat se vinograd reši pogina. To je pa le tam mogoče, kjer so vinogradi v ravnini, in kjer je tudi za to dovolj potrebne vode. Te ugodne razmere nahajajo se pa ravno tudi v dolini „Sicciola“. Zatorej je c. k. namestništvo v Trstu poslalo inženirja gosp. Ricci-a, da pregleda dolino, kako bi se mogla napeljati voda čez vinograde. Ako se to posreči — kar bode se ve da tudi veliko stroškov prizadalo — potem se smemo nadejati, da bodo uš v tej dolini zatrti, in tako rešili nekoliko tisoč oralov lepih in rodovitnih vinogradov.

Poskušnje naredile se bodo tudi z žveplenim oglencem, s katerim se dá pokončati tudi filoksera, akoravno je pri tem v nevarnosti tudi trta.

Da se bodo o vsem posvetovali, kar je storiti, da se pokonča uš, sestavila se bo še te dni pod predsedstvom gospoda ces. namestnika v Trstu komisija. Kakošna sredstva in katera dela se bodo za to podvzela, bomo kasneje izvedeli, pa bom tudi v „Novicah“ še poročal. *)

Z majhnim vspshom se bo filoksera mogla pokončavati v „Isoli“, malem mestu med Koprom in Piranom, kjer je uš tudi v vinogradih, ki leže na bregu. Tudi tu se ne vé, kako je prišla uš le sem.

Ni ne pretirano, če se reče, da nevarnost za celo Istro je velika, pa tudi za sosedno Tržaško, Goriško, Kranjsko in Hrvatsko. Zato naj vsak skrbno pazi na to, da nobenega trsa ali tudi listja, katero večkrat s sadjem pride čez mejo, ne dobi v svoj kraj, in da se tako obvaruje nevarnosti trtne uši. Gospóške pa morajo z vso energijo vsaki uvoz trte ali sploh trtnih delov čez mejo zabraniti. Samo tako bode mogoče še obvarovati naše vinograde.

Zatorej bodite pozorni vinorejci in naznanite precej svoji gospóski, ako bi opazili v svojih vinogradih trte, katere se vam zdé v svojem razvitku le nekoliko sumljive.

Nabirajmo sadnega in gozdnega drevja seme!

Čas za nabiranje drevesnega semena je tū.

Prične naj se s koščicami nepožlahnenih češenj (češnjevih divjakov), katere so v nekaterih krajih domovine naše uže zrele, v drugih dozorevajo, a v še drugih bode se to še le prihodnji mesec zgodilo. Koščice od pitanih ali žlahnih češnjevih sadežev za seme — sejanje — ne ugajajo, ker imajo preveč vodena, a premalo škrobnata jedrca, od katerih jih komaj 1 do 5 izmed 100 ozeleni, med tem, ko divjakinih najmanj 90 odstotkov kali in raste, ako je bilo seme dobro dozoreto in potem nepokvarjeno.

Nabira naj se pa tudi seme drugega kosteničnega sadja — marelic, breskev, češpelj itd., kadar ti sadeži dozori po krajih, kjer se nahajajo. Peškinastega sadja

*) Prijaznosti gosp. Fr. Kuralta, tajnika gospodarskega društva v Zagrebu, ki je bil od hrvatske vlade v Istro poslan, da poizvé, kako stoji s filoksero ondi, se zahvalujemo za poročilo, ki jo danes „Novice“ objavljajo v dokaz potrebe, da se povsod velika pozornost obrača na to pokončevalko vinogradov.

seme je deloma od pitanih sadežev mimo češenj dosti bolje — toraj, kedar hruške in jabolka dozore, naj se peške posebno marljivo spravljajo; a od jabolčnih in hruševih odraščanih divjakov, kakoršnih se po nekaterih krajih domovine na pašnikih in celó gozdih dosti nahaja, bi se pa ne smela nobena peška izgubiti, kajti iz teh pridelujejo se najlepši, najkrepkejši in boljši divjaki. Zreli sadeži naj se otresejo v jeseni, skrhlijo, peške odberejo, a krhlji pa pusté, da segnijo (posebno lesnikovi), kateri dajo potem izvrstni kis (jesih).

Kodar so gozdi, nabira naj se nad vse marljivo tudi seme gozdnega drevja — lipovo, hrastovo, bukovo, gabrovo, javorjevo, jesenovo, smerekovo, hojevo, mecesnovo in drugo, kedar za to pravi čas pride.

In — tu ima ljudska šola za povzdigo domače sadjereje in gozdarstva prevažno nalogo izvršiti. Vsak učitelj dolžan je mladino po celi domovini spodbujati, da gozdnega in sadnega drevja seme marljivo nabira, ga v šolo nosi, kjer ga učitelj skrbno shranjuje in pred poškodbo obvaruje. Tako bode postala vsaka šola po domovini mala založnica raznega drevesnega semena; šola šoli bode mogla v tem obziru na roko iti s zamenjavanjem sadnega za gozdno in gozdnega za sadno drevesno seme. V vsaki občini napravi si potem lahko vsak učitelj malo sadno in gozdno drevesnico v spodbudo vsem občanarjem — osobito šolski mladini — ali na šolskem vrtu, če pa tega ni, pa na pripravnem zemljišči kakega bolj zavedenega in napredovalnega posestnika šolskega kraja, za kar bode v lastno korist vsakdo — le deloma zaveden kmetovalec mali teritorijček z veseljem prepustil. Tako spodbujeni po marljivem učitelju pričeli bodo ga kmalu občanarji v tem podvzetju brez izjeme — dejansko podučeni — posnemati. Odraščena šolska mladina nabirala bode vselej o pravem času sadnega in gozdnega drevja seme, napravljala z pomočjo, ali pa vsaj dovoljenjem starišev domače sadne in gozdne drevesnice blizu svojih stanovanj, ter prirejala si dobrih divjakov za sadne vrte, a gozdnih drevesec vsake baže pa za pogozdovanje goličav svojega domačega posestva. In — kedar bi se to zgodilo, kar more se pa pri dobri volji za napredek vnetih učiteljev, ako hočejo vzajemno postopati, v malo letih izvršiti, bode še le pogozdovanje kraševin (posebno na Notranjskem) se v pravi tir spraviti in z vspehom nadaljevati moglo.

Toraj, gospodje mili sobratje drage domovine, urno na noge! Ne držimo malomarno križema rok, temveč porabimo vse svoje duševne in telesne moči tudi v tem obziru brez odloga v prid in blagor naše ožje očetnjave. Obožano ljudstvo bode nam enkrat gotovo hvaležno. Nas je precejšnje število, in vsi skupaj vzajemno in složno moremo in moramo tudi prav veliko neprecenljivega z malim trudom v povedanem obziru storiti. Da ste mi zdravi! Bog!

Prem 27. junija.

Matija Rant, narodni učitelj.

Gospodarske skušnje.

Kako vinske sode osnažiti.

Zavoljo slabih sodov se je uže mnogo dobrega vina pokvarilo. Mnogokrat je tega nemarnost kriva, če se namreč pretočeni sod ne izprazni popolnem. Kaj se zgodi? V sodu zaostale tekočine loti se kmalu plesenj, ki se močno pomnoži in notranjost sodovo prevleče.

Kako tukaj pomagati?

Sod naj se najpreje popolnem izprazni (tudi novih sodov kaže po sledečem načinu snažiti). Potem se vzame

več bokalov (pintov) neugašenega, dobro ožganega apna in dene v sod. Na apno se naliže nekoliko vode. Pilka se pusti malo odprta. Kmalu začne v sodu vreti in plin narejati. Sedaj se prilije precej vode, sod pa trdno zapilka in krepko obrača in oplakava. Potem se prva voda izlije in druge naliže, sod pa zopet obrača in oplakava. To se ponavlja, dokler voda iz soda popolnem snažna ne priteče. Narejeni plin (gaz) stopi v vsako poklino in luknjico v sodu, apno odzame vse kisline in čreslovine, pokonča vsako plesnivo trohico, krepko oplakovanje pa vgene vsakošno nesnago. Sod je zopet popolnem snažen. V tako očiščenega moremo brez vsakega strahu naliti mošta pa tudi starine. Ni se bati, da bi se nam pokvarila.

Mokro zidovje osušiti.

Na Angležkem so iznašli prav ceno in gotovo sredstvo, da se iz zidovja mokrota odpravi. Neka hiša blizu morja, v kateri poprej ljudje skoro stanovati niso mogli, je zdaj popolno suha. Namažejo namreč mokre stene z mjlilnico (žajfnico), ki se naredi, če se tričetrt funta mjila (žajfe) v 10 funtih vode raztopi; čez 24 ur potem se pa ta stena zopet namaže z vodo, v kateri se je četrt funta galuna v 20 funtih vode razstopilo. Mjilo in golun prešineti zidovje in zapustiti na površji stene tenko luskinasto plast, katera tako namazani steni skor nič njene barve ne spremeni.

Gospodarske novice.

* *Ker se trtna uš na Ogerskem* čedalje bolj razširja, je ogersko kupčijsko ministerstvo ukazalo, da se imajo vsi vinogradi na Ogerskem temeljito preiskati. Preiskava se prične 1. dne julija in je za to odločenih 50 profesorjev srednjih šol.

* *Državne podpore družbi kmetijski Tirolski* je sl. ministerstvo kmetijstva za letošnje leto dovolilo 7100 gl. in sicer: za rejo goveje živine in mlekarstvo 3400 gld., za zboljšanje planinstva 400 gld., za gnojišča 150 gld., za žive meje 250 gld., za sadjerejo in vrtnarstvo 200 gold., za rejo ovac in prešičev 200 gld., za napredovalni nauk v kmetijstvu 200 gld., za popotno podučevanje 1800 gld., v podporo časnika družbe kmetijske 300 gold.

* *Družba kmetijska v gornji Avstriji* pa je prejela: za biko 2200 gold., za ovce in čebelarstvo 100 gold., za zboljšanje nerodovitnih zemljišč 700 gold., za sadje in lanorejo 300 gold., za pouk v vrtnarstvu 200 gold., za kmetijski napredovalni nauk jej je obljubljen 500 gold., za popotno podučevanje pa 200 gold. Prejela je tedaj skupaj 3500 gold., obljubljenih pa jej je 700 gold. Družba kmetijska obžaluje, da se jej je posebna podpora za govedorejo na 2200 gold. znižala, za katero je poprejšnja leta dobivala po 8000 gold.

Slovstvene stvari.

Pobirki.

Spisuje Davorin Trstenjak.

7.

Norec.

Prof. Erjavc v uže večkrat omenjeni zbirki navaja besedo norec, Vorhemd (Rihenberk), in gospod župnik Matija Sila mi piše, da norec označuje kos platna, kakor mala casula, collare, ki se dene čez srajco,

da jo zakrije, ako je zamazana, in v praznik ni moči se preobleči v čisto. Na Štajarskem v celjski okolici je norec „Verbindungsglied einer Kette“, v litovščini naras „Gelenk des Leibes, Glied einer Kette“, iz neriu, „ziehe ein, schlinge ein“. Norec v pomenu „Vorhemd, casula, collare“, je toraj tak trak platna, ki se ovije, — ovitek. V venetščini nahajamo iz istega temata: norcin „der Bruchbandmacher“, in v litovščini nurtue, srajca.

8.

Nanjčica.

Po gosp. Erjavcu „Haftel“, znano v Krnu. Kaj je to? Nanjčica se je lahko izobrazilo iz nag-nič-ica, kakor srbska in slovenska beseda janje iz jagne, janj, za: jagn, slov. jagned, drevo. Guturalec se je izpehnol, kakor v ruskih besedah: tjanut za tjanut, „ziehen“, prjanut za prjagnut, „springen“. Korenika nag označuje: „binden, knüpfen“, prav naravno poznamenovanje za „Haftel“. V sanskritu imamo nahyati iz naghyati, „binden, knüpfen“, v latinščini iz te korenike: nec-to, „binden, knüpfen, schnüren“, nemški nâh-an,*) nere, sarcire, nâhen = knüpfen, verbinden“, ruski niz-at, „binden, knüpfen“, in srbsčina je iz korenike nag stvarila neg-ve, „Fesseln, Ketten, die bindenden, knüpfenden“. Nanjčica je toraj iz nag-nica, nag-nič-ica. Nahaja se tudi v obliki najnček, masc. negossa iz negoscia, in to iz slovenske oblike negoška, „die Reuse, Garnsack“ prav za prav „der gebundene, geknüpfte“ — instrumentum nexum.

9.

Čajiti.

Čajim, po gosp. Erjavcu v Bolcu znana beseda, in pomenja: luščiti, na primer: orehe iz oblatovine. To je prav znamenita beseda. Korotanski Sloveni: av spremenjajo v aj. Tako govore moji Starotržani „sem prajla“ namesto „sem pravila“, primeri še panonsko-slovenski zavec, in korotansk. zajec, zajc, osebno ime panonskih Slovencev Dobravec se pri korotanskih glasi: Dobrajc.

Tako tudi čajiti iz čaviti.

Tema je: kav-čav, litovski: kav-al-as in kev-al-as, luščina, „die Hülse des Roggenkorns“. V starogorenji-nemščini nahajamo: cheva, v bavaršč. kefe, siliqua, luska, slov. s-čav-je, collect. silique. Tudi venetščina pozna cai iz cavi, ker Venetščan glasnik v med samoglasnikoma izpehnuje, „die Getreidehülsen“.

V grkoitalščini ni nič sličnega. Čaviti, čajiti toraj čavje, lušine, mohune slačiti.

Naj so ti jezikoslovni poberki prof. Erjavca dokaz, koliko zatega blaga je ž njimi v slovenski besednjak vložil, in naj ga spodbujajo, dalje naprej med narodom nabirati rastlinska in živalska imena, kakor tudi besede in reke. Res se najde tu pa tam kaka pomota, na pr.: Jêrčeje namesto: Iverčeje, Sägespäne, čušzka namesto čoška, Büschel iz koš — košast, tirolsko in koroškonemški tschoschet, a to nič ne dé, kakor tudi nekoliko laških besed, na primer: košper, velik rak, venetski cospeto, canchero, po Boeriu iz lat. cuspis. A tudi take besede so za jezikoslovca imenitne, da spozna, kako narod te besede popačuje, in kako si tuje prireduje.

*) Iz te korenike je tudi nemški nahe, blizo, proprie, im Verbande, Verknüpfung.